

Рамкова стратегія гнучкого Енергетичного Союзу з довгостроковою політикою зміни клімату^[1]

1. Навіщо потрібен Енергетичний Союз

Мета гнучкого Енергетичного Союзу з амбітною політикою щодо зміни клімату за своєю суттю полягає в тому, щоб надати споживачам ЄС - домогосподарствам і підприємствам - безпечну, стійку, конкурентоспроможну та доступну енергію. Досягнення цієї мети потребує кардинальної перебудови енергетичної системи Європи.

Наше бачення такої комплексної енергетичної системи в масштабах усього континенту, що забезпечить вільний перетік енергії через кордони, базується на уявленні, що вона буде заснована на конкуренції та оптимальному використанні енергоресурсів, а також – ефективному регулюванні енергетичних ринків на рівні ЄС (де це необхідно).

Щоб досягти такої мети, Європейський Союз має відійти від економіки, рушієм якої є викопні палива, економіки на основі централізованого підходу до питань постачання енергії, що спирається на старі технології та застарілі бізнес-моделі. Євросоюз має розширити можливості споживачів шляхом надання їм інформації, вибору і шляхом створення гнучкого управління попитом, а також пропозицією. ЄС повинен відійти від роздробленої системи, що характеризується неузгодженими національними політиками, ринковими бар'єрами та ізольованими енергетичними районами.

Ключові цифри:

- Євросоюз є найбільшим імпортером енергоносіїв у світі: імпорт складає 53% від необхідної ЄС енергії. У грошовому еквіваленті це близько €400 млрд. щороку.
- 6 держав-членів ЄС (Болгарія, Естонія, Фінляндія, Латвія, Литва (якщо не розглядати СПГ-терміналу), Словаччина) залежать практично від одного зовнішнього постачальника газу, і тому залишаються занадто вразливими до шоків.
  - Кожен додатковий 1% економії енергії скорочує імпорт газу на 2,6%.
- 75% житлового фонду ЄС є енергетично неефективними.
  - 94% транспортних перевезень залежить від нафтопродуктів, з яких 90% імпортується.
  - У сукупності ЄС витрачає понад **120 млрд. євро на рік - прямо або опосередковано - на енергетичні субсидії**^[2].
  - Більше 1 трлн. євро має бути вкладено в енергетичний сектор ЄС тільки до 2020 року.
  - Оптові ціни на електроенергію для європейських країн перебувають на низькому рівні, хоча, як і раніше, на 30% вищому, ніж у США.
  - Водночас, ціни на електроенергію для населення (ціни після сплати податків) зросли в середньому на 4,4% з 2012 до 2013 року.
  - Оптові ціни на газ, як і раніше, більш ніж в два рази вище, ніж в США.
  - Різниця в ціні з іншими економіками впливає на конкурентоспроможність нашої промисловості, зокрема наших енергоємних галузей.
  - Європейська галузь поновлюваних джерел енергії сукупно має річний оборот € 129 млрд.
  - У ній працює більше мільйона працівників.
  - Європейські компанії володіють часткою в 40% від усіх патентів на технології використання поновлюваних джерел.
  - Завдання полягає в тому, щоб зберегти провідну роль Європи у глобальних інвестиціях у поновлювані джерела енергії.

2. Рух вперед

Стратегія Енергетичного Союзу фокусується на таких п'яти взаємозалежних напрямках:

- енергетична безпека, солідарність та взаємна довіра;
- повністю об'єднаний внутрішній енергетичний ринок;

- енергоефективність як шлях до забезпечення помірності попиту;
- декарбонізація енергетичного сектора;
- дослідження, інновації та конкурентоспроможність.

Щодо кожного із зазначених пунктів розроблено план заходів, які будуть впроваджені протягом найближчих років. З часом згаданий план може бути змінений чи доповнений, відповідно до актуальних потреб і проблем.

2.1. Енергетична безпека, солідарність та взаємна довіра

Основними факторами енергетичної безпеки є завершення об'єднання внутрішнього енергетичного ринку та більш ефективного використання енергії. Це залежить від досягнення більшої прозорості, а також більшої солідарності та довіри між державами-членами. Енергетична безпека ЄС тісно пов'язана також з його сусідами.

Диверсифікація джерел енергії та постачальників енергоносіїв є для ЄС ключовим засобом підвищення власної енергетичної безпеки.

Для забезпечення диверсифікації поставок газу, має бути посилена робота *на Південному газовому коридорі*, щоб дати змогу країнам Центральної Азії експортувати свій газ до Європи. У Північній Європі створення ліквідних газових хабів з кількома постачальниками значно підвищило надійність енергопостачання. Цей приклад має наслідувати Центральна та Східна Європа, а також країни регіону Середземного моря, де газовий хаб перебуває у процесі становлення.

Загалом у рамках забезпечення диверсифікації в Європі планується шукати нові джерела постачання енергоносіїв, освоювати нові технології, розвивати власні ресурси та покращувати інфраструктуру для доступу до нових джерел постачання.

Особлива увага приділятиметься використанню скрапленого природного газу, зокрема, побудові відповідних газотранспортних вузлів. Щоб вирішити всі питання, Єврокомісія підготує комплексну стратегію СПГ, якою буде запропонована також необхідна транспортна інфраструктура, що поєднає точки доступу СПГ з інфраструктурою внутрішнього ринку.

(Примітка НГБІ: Під час презентації, Мігель Аріас Каньете – Єврокомісар з питань кліматичних змін та енергетики – зазначив, що найближчим часом буде збудовано два нових газотранспортних вузли – в Середземноморському регіоні та в Південно-Східній Європі. В свою чергу, віце-президент Єврокомісії з питань Енергетичного Союзу Марош Шевковичнаголосив, що в ідеалі кожна країна ЄС повинна мати щонайменше три джерела постачання енергоносіїв.)

Енергетична політика часто використовується як політичний інструмент, зокрема, великими добувачами і транзитерами енергоносіїв. Ця реальність має бути прийнята до уваги при обговоренні та ухваленні зовнішньої енергетичної політики Європи.

У цьому аспекті, крім інших країн, значну увагу буде приділено модернізації стратегічного партнерства в галузі енергетики з Україною. Це пов'язано із значенням України як транзитної держави, а також з питаннями ринкових реформ в енергетиці України, зокрема, модернізації її газотранспортної мережі, створення відповідної нормативно-правової бази для ринку електроенергії та підвищенням енергоефективності в Україні для зниження залежності від імпорту енергоносіїв.

Єврокомісія планує переглядати міждержавні енергетичні угоди, які країни ЄС збираються підписувати з іншими державами. З огляду на це, Єврокомісія може стати третьою стороною в переговорах, які передують підписанню таких угод, щоб запобігти тиску з боку постачальників та зробити міждержавні домовленості більш прозорими.

Плануються також колективні закупівлі газу для країн ЄС під час кризи, зважаючи на залежність низки країн від одного постачальника (згадані заходи здійснюватимуть, орієнтуючись на правила Всесвітньої організації торгівлі та закони конкуренції, передбачені ЄС).

Євросоюз поважає бізнес-інтереси і розуміє, що деяка інформація, оприлюднена в процесі перемовин, є «комерційно чутливою», однак участь Єврокомісії запобігатиме можливим порушенням європейських законів та продемонструє єдність ЄС під час перемовин з третіми

країнами. Разом з тим, цей пункт поки що розглядається лише як «пропозиція» Єврокомісії.

2.2. Повністю інтегрований внутрішній енергетичний ринок

Незважаючи на прогрес, досягнутий останніми роками, енергетична система Європи, як і раніше, все ще перебуває у процесі інтеграції.

Поточний шаблон ринку не приводить до достатніх інвестицій, не досягнуто ринкової концентрації, передбаченої Рішенням 994/2012 / ЄС (14 Decision No 994/2012/EU) про створення механізму обміну інформацією щодо міждержавних угод між державами-членами та третіми країнами в галузі енергетики, та залишається проблема слабкої конкуренції (європейський енергетичний пейзаж все ще занадто фрагментарний).

Потрібен новий політичний поштовх для завершення інтеграції.

Внутрішні важелі: поєднання ринків інтерконекторами. Комісія планує налагодити транскордонну торгівлю електроенергією. Для цього будуть запроваджені нові правила та розбудована інфраструктура. При цьому на регіональному рівні особливу увагу приділятимуть поновлюваним джерелам енергії та безпеці її постачання.

Робота по інфраструктурних проектах в останні роки прискорилося, тим більше вона важлива у світлі останніх подій на східному кордоні Європейського Союзу. У 2013 році Європейський Союз визначив 248 проектів енергетичної інфраструктури, що становлять взаємний інтерес (Projects of Common Interest - PCIs). У 2014 році стратегією енергетичної безпеки визначено 33 проекти. Список буде оновлений і в цьому році, а потім щорічно.

Конкретне завдання-мінімум для сполучення електромереж було визначено в 10% від встановленої потужності виробництва електроенергії держав-членів, цей мінімум має бути досягнутий всіма до 2020 року. У 2016 році Єврокомісія представить доповідь про необхідні заходи для досягнення 15% -ої мети в 2030 році.

Комісія буде регулярно підводити підсумки реалізації великих інфраструктурних проектів, зокрема в рамках переліку проектів PCI.

Передбачається розширення регіонального співробітництва в загальних рамках ЄС.

Враховуючи особливу вразливість регіону, визнано необхідність покращувати співпрацю, солідарність і довіру в Центральній та Південно-Східній Європі. Комісія розглядатиме як першочергові завдання конкретні ініціативи у цьому регіоні.

Також Єврокомісія пропонує розширити повноваження Агентства співпраці енергорегуляторів (ACER), *яке регулюватиме єдиний енергетичний ринок ЄС.*

Енергетичні проекти, які не є комерційно прибутковими, але є важливими з точки зору безпеки поставок, солідарності або технологічних інновацій, планують фінансувати за рахунок програми *Connecting Europe Facility (CEF) та Європейського фонду стратегічних інвестицій (EFSI).*

Енергетичний Союз не передбачає ініціатив щодо оподаткування на рівні ЄС, однак його стратегія містить пункт про національні податкові служби, які повинні стимулювати більш раціональне використання енергії, з одного боку, та забезпечити її доступність та конкурентоспроможні ціни для споживачів, з другого. Крім того, податкові служби готуватимуть дворічні звіти щодо цін на енергоносії з глибоким аналізом ролі податків, зборів та субсидій для того, щоб політика ціноутворення в енергетиці була більш прозорою.

Разом з тим, по мірі розвитку заходів Енергетичного Союзу передбачаються нові угоди для споживачів енергії (що забезпечать нові умови постачання) та захист вразливих верств споживачів.

2.3. Енергоефективність як шлях до забезпечення помірності попиту

Єврокомісія пропонує стимулювати підвищення рівня енергоефективності будівель, адже основні енергетичні потреби ЄС припадають саме на обігрів та охолодження приміщень.

Крім того, на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях має бути сформована система соціального забезпечення, спрямована на підтримку незахищених верств населення, зокрема, шляхом *зниження тарифів на енергоносії.*

2.4. Декарбонізація енергетичного сектора

ЄС планує й надалі стимулювати використання поновлюваних джерел енергії, шляхом впровадження вимог чинного законодавства та встановлення нових ринкових правил. Дослідження таких джерел фінансуватимуться через фонди ЄС.

Крім того, Єврокомісія пропонує стимулювати електрифікацію транспорту та виробництво/використання біопалива.

Таким чином, ЄС планує до 2030 року скоротити викиди парникових газів щонайменше на 40%.

2.5. Дослідження, інновації та конкурентоспроможність

Нова стратегія досліджень та інновацій (R & I) має бути центральним стрижнем Енергетичного Союзу. Її пріоритети:

- розробка наступних поколінь технологій виробництва енергії з поновлюваних джерел, включаючи екологічно чисте виробництво з використанням біомаси та біопалива;
- сприяння участі споживачів у переході на новий рівень (смарт-мережі, розумна побутова техніка, системи домашньої автоматизації);
- ефективні енергетичні системи для житлового фонду;
- більш стійкі транспортні системи з меншими викидами.

3. Управління

Щоб переконатися, що енергетична політика на загальноєвропейському, регіональному, національному та місцевому рівнях здійснюється, згідно з вимогами Енергетичного Союзу, буде впроваджена надійна, прозора та інтегрована система управління, яка поглибить співпрацю між державами-членами ЄС та Єврокомісією. Щороку Єврокомісія визначатиме конкретну державу Енергетичного Союзу для вирішення її ключових питань, визначення результатів енергетичної політики цієї країни та їх обговорення.

4. Досягнення Енергетичного Союзу

Щоб досягти Енергетичного Союзу, потрібно виконати завдання, викладені у цій Рамковій стратегії. План їх реалізації наведений у Дорожній карті, яка містить всі ініціативи, що підлягають розробці в рамках стратегії, з чітким графіком їх прийняття та реалізації, а також відповідних обов'язків. Комісія розглядає ці заходи як взаємопов'язані та нагально необхідні для перетворення енергетичної системи Європи.

Дорожня карта Енергетичного Союзу^[3]

Захід	Відповідальний	Період	SoS*	IEM	EE	GHG	R&I
Інфраструктура							
Ефективна реалізація мети сполучення електромереж у 10% від встановленої потужності	Єврокомісія Держави-члени Національні регулятори Оператори мереж	2015-2020	X	X		X	
2-ий список інфраструктурних проєктів, що становлять взаємний інтерес (PCI)	Єврокомісія Держави-члени	2015	X	X		X	
Повідомлення про прогрес у справі завершення списку найбільш важливої енергетичної інфраструктури й необхідні заходи для досягнення сполучення 15% від потужності електромереж у 2030	Єврокомісія	2016	X	X			
Створення Форуму енергетичної інфраструктури	Єврокомісія Держави-члени	2015	X	X			
Електроенергетика							
Розгляд проєкту ринку і регіональних ринків електроенергії та координація потужностей для забезпечення безпеки поставок, із збільшенням транскордонної торгівлі та сприянням інтеграції поновлюваних джерел енергії	Єврокомісія	2015-2016	X	X	X	X	
*Умовні позначення: /SoS: Security of Supply (Безпека постачання) /IEM: Internal Energy Market (Внутрішній енергетичний ринок) /EE: Energy Efficiency (Енергоефективність) / GHG: Greenhouse gases (Парникові гази) / R&I: Research and Innovation (Наукові дослідження та інновації)							
Розгляд директиви, що стосується заходів захисту безпеки електропостачання	Єврокомісія	2016	X	X		X	
Роздрібна торгівля							
Нові угоди для споживачів енергії: розширення прав і можливостей, розгортання відповіді на попит; використання смарт-технологій; поєднання оптових і роздрібних ринків; відмова від регульованих цін; заходи захисту вразливих споживачів	Єврокомісія Держави-члени	2015-2016		X	X	X	X
Газ							
Перегляд Положення про безпеку поставок газу (Regulation on security of gas supply)	Єврокомісія	2015-2016	X	X			
Стратегія щодо СПГ і зберігання	Єврокомісія	2015-2016	X				
Нормативно-правова база							

Розгляд повноважень Агентства співпраці енергорегуляторів (ACER) та нормативно-правової бази регулювання енергетики	Єврокомісія	2015-2016	X	X		X	
Поновлювані							
Пакет поновлюваних джерел енергії, в тому числі: нова Директива розвитку поновлюваних джерел до 2030 р., кращі практики; механізми підтримки; стійкий розвиток біоенергетики	Єврокомісія	2015-2017	X	X		X	
Повідомлення (Communication) про перетворення відходів на енергію	Єврокомісія	2016	X				
Клімат							
Законодавчі пропозиції з перегляду Системи торгівлі викидами ЄС, 2021-2030	Єврокомісія	2015	X	X		X	
Законодавчі пропозиції щодо рішення та включення змін у землекористуванні та лісовому господарстві (Land Use, Land Use Change and Forestry - LULUCF) до структури законодавчого пакета Клімат і енергетика 2030	Єврокомісія	2016				X	
Транспорт							
Перегляд правил доступу на ринок автотранспорту, з метою поліпшити енергоефективність	Єврокомісія	2016			X	X	
Майстер-план розгортання нових «розумних» транспортних систем	Єврокомісія Держави-члени Промисловість	2016			X	X	X
Розгляд Положення про стандарти викидів, з метою досягти цілей ефективності після 2020 р. для легкових автомобілів і мікроавтобусів	Єврокомісія	2016-2017			X	X	X
Розгляд Директиви про заохочення чистих і енерго-ефективних автотранспортних засобів	Єврокомісія	2017			X	X	
Енергоефективність							
<i>Розгляд Директиви з ефективності використання енергії</i>	Єврокомісія	2016	X		X	X	X
Розгляд Директиви з енерго-ефективності будівель, включаючи смарт-фінанси для ініціативи смарт-будівлі	Єврокомісія	2016	X		X	X	X
Розгляд енергетичної ефективності продуктів (директиви з енергомаркування та екологічного дизайну)	Єврокомісія	2015	X		X	X	X

Посилення цільового використання фінансових інструментів підтримки інвестицій у сфері енергоефективності	Єврокомісія	2015-2016			X	X	
Зовнішньо-енергетична та кліматична політика							
Дипломатія ЄС у галузі енергетики та кліматичної політики	Єврокомісія HR/VP** Держави-члени	2015	X	X		X	X
Розгляд Рішення про механізм обміну інформацією за міжурядовими угодами між державами-членами та третіми країнами в галузі енергетики	Єврокомісія HR/VP	2016	X	X			
Нові та посилені діалоги з країнами, що мають значення для енергетичної політики ЄС	Єврокомісія HR/VP	2015-	X	X	X	X	X
Меморандум про взаємо-розуміння з модернізації стратегічного партнерства з Україною	Єврокомісія HR/VP Європарламент Рада Європи	2015	X	X			
**HR/VP: High representative for foreign affairs and security policy and Vice-president (Високий представник із закордонних справ і політики безпеки та Віце-президент).							
Тристоронній Меморандум про взаєморозуміння щодо Транс-Каспійського газопроводу з Азербайджаном і Туркменістаном	Єврокомісія HR/VP Європарламент Рада Європи	2015	X	X			
Ініціатива щодо зміцнення Енергетичного співтовариства (Energy Community)	Єврокомісія Договірні сторони Енергетичного співтовариства HR/VP	2015	X	X			
Посилення співпраці країн-учасниць платформи EuroMed у газовій сфері, електроенергетиці, енергоефективності та поновлюваних джерелах енергії	Єврокомісія HR/VP	2015-2016	X	X			
Прийняття і підписання нової міжнародної Енергетичної хартії від імені ЄС та EURATOM	Єврокомісія HR/VP	2015					X
Наскрізні заходи							
Звіт про Європейську стратегію безпеки енергопостачання; в тому числі платформу і план дій для EuroMed, стратегію СПГ і зберігання , Південний газовий коридор	Єврокомісія	2015-2016	X	X	X	X	X
Збір та аналіз даних щодо Енергетичного Союзу: заходи з набуття, об'єднання та забезпечення доступності всієї відповідної інформації для Єврокомісії та держав-членів	Єврокомісія	2016	X	X	X	X	X
Розгляд Керівництва з державної	Єврокомісія	2017-	X	X	X	X	X

Загальна інформація для громадян щодо Енергетичного Союзу^[4]

Один з ключових політичних пріоритетів ЄС, Енергетичний Союз дасть змогу значно скоротити залежність Європи від викопних видів палива шляхом усунення перешкод для потоків енергії у повністю інтегрованих в межах ЄС енергетичній системі.

Хто найбільше виграє і як?

• Європейські громадяни:

- обмежать витрати на електроенергію, використовуючи смарт-технології;
- вироблятимуть власну енергію з поновлюваних джерел і постачатимуть її в електромережі;
- за рахунок підвищення енергобезпеки знизять ризики переривання енергопостачання.

♣ Бізнес:

- нові енергетичні та кліматичні технології та послуги;
- «зелене зростання» та роботи в ЄС і експортні можливості за кордоном;
- більша визначеність для інвесторів, з ціновими сигналами, що відображають довгострокові потреби і чіткі цілі політики.

♣ Клімат:

- амбіційне зниження принаймні на 40% викидів CO₂ до 2030;
- більша частка поновлюваних джерел енергії в енергетичному балансі ЄС;
- збільшення енергоефективності, особливо в секторах будівництва і транспорту.

Чому обов'язково діяти?

♣ Велика залежність від імпорту енергії – 53%.

♣ Досі не об'єднаний внутрішній енергетичний ринок, при цьому деякі частини ЄС залишаються ізольованими енергетичними островами.

♣ Електроенергія з поновлюваних джерел не повністю інтегрована в системи електропостачання.

Що саме зміниться?

• Єврокомісія пропонує такі зміни:

- здійснити більше заходів, щоб гарантувати імплементацію та дотримання державами-членами чинного законодавства;
- прийняти законодавство, а також вжити інших заходів, щоб збільшити безпеку поставок газу та електроенергії та **зменшити залежність Європи від домінуючих постачальників**;
- **створити Форум енергетичної інфраструктури**, щоб забезпечити реалізацію великих інфраструктурних проєктів, де і коли це необхідно;
- прийняти законодавчі акти щодо модернізації європейського енергетичного ринку та зміцнити нормативно-правову (регуляторну) базу на регіональному та європейському рівнях;
- прийняти законодавство для забезпечення досягнення кліматичних та

- енергетичних цілей до 2030 року;
- зробити енергетичні витрати та ціни більш прозорими;
  - зробити будівлі більш енергоефективними і декарбонізувати транспортний сектор;
  - започаткувати ініціативи для досягнення світового лідерства у сфері енергетичних і кліматичних технологій та інновацій.

Коли ці пропозиції можуть набрати сили?

→ 25 лютого 2015р. Єврокомісія схвалила:

- Рамкову стратегію Енергетичного Союзу;
- Повідомлення про позицію ЄС щодо переговорів із зміни клімату (в 2015 р.);
- Повідомлення про шляхи досягнення рівня об'єднання електромереж у 10% від встановлених потужностей до 2020 року.

→ Березень 2015: засідання Ради Європи з обговорення стратегії.

→ Протягом 2015, 2016 і 2017 років: інші ініціативи.

---

^[1] COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE, THE COMMITTEE OF THE REGIONS AND THE EUROPEAN INVESTMENT BANK «A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy». -Brussels, 25.2.2015, COM(2015) 80 final.

^[2] Тут і далі виділення жирним курсивом зроблено НГБІ для того, щоб акцентувати важливість змісту фрагмента.

^[3] «ROADMAP FOR THE ENERGY UNION». - ANNEX 1 to the COM(2015) 80 final, Brussels, 25.2.2015.

^[4] Citizens' summary Energy Union. – Annexe to the COM(2015) 80 final, Brussels, 25.2.2015.